

Lakivaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista neuvoston asetukseksi aviovarallisuussuhteista ja asetukseksi rekisteröityjen parisuhteiden varallisuussuhteista

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista neuvoston asetukseksi aviovarallisuussuhteista ja asetukseksi rekisteröityjen parisuhteiden varallisuussuhteista (U 8/2011 vp): Lakivaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 20/2015 vp — U 8/2011 vp ennakkokäsittelyyn.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Outi Kemppainen, oikeusministeriö

Viitetiedot

Lakivaliokunta on aiemmin antanut lausunnot LaVL 11/2011 vp ja LaVL 25/2013 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio on 16.3.2011 antanut ehdotuksen asetukseksi tuomioistuimen toimivallasta, sovellettavasta laista sekä päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta aviovarallisuussuhteita koskevissa asioissa. Samaan aikaan komissio on antanut myös ehdotuksen asetukseksi tuomioistuimen toimivallasta, sovellettavasta laista sekä päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta rekisteröityjen parisuhteiden varallisuus oikeudellisia vaikutuksia koskevissa asioissa. Asetusehdotusten tarkoituksena on yhtenäistää jäsenvaltioiden kansainvälisyksityisoikeudellisia säännöksiä aviopuolisoiden ja rekisteröidyssä parisuhteessa elävien parien varallisuussuhteista.

Neuvottelut neuvoston työryhmässä aloitettiin huhtikuussa 2011. Viimeaikaisten neuvottelujen pohjana ovat olleet marraskuussa 2014 valmistuneet asiakirjat, joihin nykyinen puheenjohtajamaa Luxemburg on tehnyt muutamia tarkistuksia. Luxemburgin tavoitteena on hyväksyä asetusehdotukset oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 3.—4.12.2015.

Valiokunnan lausunto LaVL 10/2015 vp

Valtioneuvoston kanta

Suomi voisi hyväksyä asetusehdotukset nykyisessä muodossaan. Asetusten avulla helpotetaan parisuhteiden varallisuusasioiden hoitamista kansainvälisissä tilanteissa ja niissä asioissa annettujen päätösten tunnustamista.

Valtioneuvosto katsoo, että Suomen asettamat neuvottelutavoitteet on neuvotteluissa saavutettu. Neuvottelutulosta arvioidaan tiettyjen erityiskysymysten osalta tarkemmin valtioneuvoston kirjelmässä.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tausta ja neuvottelutilanne

Valtioneuvoston jatkokirjelmässä on kyse kahdesta asetusehdotuksesta, jotka sisältävät kansainvälisen yksityisoikeuden säännöksiä aviopuolisoiden ja rekisteröidyn parisuhteen osapuolten varallisuussuhteista. Kyseiset säännökset tulevat sovellettaviksi muun muassa silloin, kun kyse on omaisuuden jakamisesta parisuhteen purkauduttua eron tai toisen osapuolen kuoleman vuoksi ja tapauksella on kytkentöjä yhtä useampaan jäsenvaltioon. Tällaisessa tapauksessa kansainvälisen yksityisoikeuden säännökset säätävät siitä, minkä valtion tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään varallisuussuhdetta koskevan asian ja minkä valtion lakia siihen sovelletaan. Samoin niissä säädetään varallisuussuhdetta koskevien päätösten ja tuomioiden tunnustamisesta sekä täytäntöönpanosta muissa valtioissa. Lakivaliokunta on aikaisimmassa lausunnoissaan kannattanut jäsenvaltioiden kansainvälisyksityisoikeudellisten säännösten yhtenäistämistä ehdotusten tarkoittamissa asioissa oikeusvarmuuden lisäämiseksi ja oikeustilan parantamiseksi (LaVL 11/2011 vp ja LaVL 25/2013 vp).

Asetusehdotusten antamisesta on kulunut yli neljä vuotta, ja neuvottelut neuvoston työryhmässä ovat edistyneet äärimmäisen hitaasti. Puheenjohtajavaltion tavoitteena on kuitenkin hyväksyä asetusehdotukset 3.—4.12.2015 pidettävässä oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa.

Kun lakivaliokunta käsitteli ehdotuksia viimeksi, Suomen neuvottelutavoitteet oli onnistuttu saavuttamaan useissa kysymyksissä. Eräitä kysymyksiä oli kuitenkin jäänyt avoimiksi. Valtioneuvoston jatkokirjelmän tarkoituksena on kertoa neuvottelutilanteen kehittymisestä avoimiksi jääneissä asioissa ja arvioida saavutettua neuvottelutulosta Suomen asettamien neuvottelutavoitteiden valossa.

Sovellettava laki aviovarallisuusasioissa

Ehdotuksen mukaan aviopuolisot voivat sopia aviovarallisuussuhteisiin sovellettavasta laista. Sellaisessa tapauksessa, jossa aviopuolisot eivät ole sopineet sovellettavasta laista, aviovarallisuussuhteisiin sovelletaan ensisijaisesti sen valtion lakia, jossa puolisoilla on ensimmäinen yhteinen asuinpaikka avioitumisen jälkeen. Lakivaliokunta on pitänyt tätä asianmukaisena lähtökohdana ja Suomen kansallisen lainsäädännön mukaisena.

Valiokunnan lausunto LaVL 10/2015 vp

Lakivaliokunta on aiemmissa lausunnoissaan pitänyt ongelmallisena kuitenkin sitä, että sovellettava laki ei asetusehdotuksen mukaan automaattisesti vaihdu ilman aviopuolisoiden tahdonilmaisua. Suomen kansallisen lainsäädännön mukaan sovellettava laki vaihtuu, jos aviopuolisot ovat muuttaneet toiseen valtioon ja asuneet siellä vähintään viisi vuotta. Sellaisessa tapauksessa, jossa aviopuolisot muuttavat ensimmäisestä asuinpaikasta toiseen jäsenvaltioon ja asuvat siellä useita vuosia tai mahdollisesti jopa vuosikymmeniä ja hankkivat sieltä omaisuutta, asetusehdotus johtaa siihen, että aviopuolisoiden varallisuussuhteisiin sovelletaan sellaisen valtion lakia, johon puolisoilla ei enää ole läheistä yhteyttä. Valiokunta piti tämän vuoksi tarpeellisena, että sovellettavan lain sääntelyyn pyritään saamaan lisää joustavuutta.

Kun asetusehdotusta käsiteltiin valiokunnassa viimeksi, joustavuuden lisääminen ei ollut saanut tukea muilta jäsenvaltioilta. Saadun selvityksen mukaan neuvottelujen kuluessa on kuitenkin viimein saavutettu yhteisymmärrys säännöksestä, jonka mukaan puolisoitten varallisuussuhteeseen voidaan poikkeustapauksissa soveltaa puolisoitten ensimmäisen yhteisen asuinpaikan lain sijasta heidän viimeisen yhteisen asuinpaikkansa lakia, jos he ovat asuneet siellä merkittävästi pidemmän ajan kuin ensimmäisessä asuinpaikassa ja molemmat puolisoita ovat varallisuussuhteita järjestessään nojautuneet tähän lakiin. Valiokunta pitää lopputulosta hyväksyttävänä.

Ehdotuksen suhde pohjoismaisiin sopimuksiin

Neuvotteluissa on pyritty läheisessä yhteistyössä Ruotsin kanssa siihen, että Suomen ja Ruotsin välisissä suhteissa voitaisiin jatkaa pohjoismaisen avioliittokonvention soveltamista. Lakivaliokunta on aiemmassa lausunnossaan (LaVL 25/2013 vp) pitänyt Pohjoismaiden erityisaseman huomioon ottamista periaatteellisesti tärkeänä.

Saadun selvityksen mukaan laaja-alaiselle poikkeukselle, joka sisältäisi sovellettavaa lakia koskevat säännökset, ei ole löytynyt kannatusta. Yhteisymmärrys on kuitenkin saavutettu säännöksestä, joka sallisi Suomen ja Ruotsin jatkaa pohjoismaisen avioliittokonvention soveltamista keskinäisissä suhteissaan siltä osin kuin kyse on tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Säännös noudattaa laajuudeltaan EU:n perintöasetuksessa EU N:o 650/2012 saavutettua poikkeusta pohjoismaisen perintösopimuksen soveltamisesta. Vaikka aviovarallisuusasetusehdotuksen poikkeussäännös on suhteellisen kapea-alainen, se on myönteinen saavutus, koska pohjoismainen avioliittokonventio mahdollistaa tuomioiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon jossain määrin yksinkertaisemmin kuin asetusehdotuksen nojalla. Valiokunta katsoo siten valtioneuvoston tavoin, että neuvottelutavoite on saavutettu tyydyttävällä tavalla.

Rekisteröityjä parisuhteita koskeva asetusehdotus

Komission ehdotukset lähtivät siitä, että aviopuolisoiden ja rekisteröidyssä parisuhteessa elävien osapuolten varallisuus oikeudellisiin kysymyksiin sovelletaan omia asetuksiaan, jotka erosivat merkittävästi toisistaan eräissä kohdissa, kuten oikeudessa valita sovellettava laki ja toimivaltainen tuomioistuin. Erot olisivat merkinneet muutosta Suomen nykytilaan, sillä aviovarallisuussuhteita ja rekisteröityjen parien varallisuussuhteita säännellään Suomessa kansainvälisen yksityisoikeuden alalla varsin yhtenäisesti. Tämän vuoksi lakivaliokunta piti aikaisemmissa lausunnoissaan tärkeänä pyrkiä siihen, että myös asetusehdotuksissa aviopuolisoita ja rekisteröidyn parisuhteen osapuolia kohdellaan yhdenvertaisesti ja sääntely on mahdollisimman yhdenmukaista.

Valiokunnan lausunto LaVL 10/2015 vp

Jäsenvaltioiden näkemykset ovat neuvotteluissa eronneet huomattavasti toisistaan, mutta saadun selvityksen mukaan rekisteröityjen parisuhteiden varallisuussuhteita koskevaa asetusehdotusta on neuvottelujen kuluessa muokattu kaiken kaikkiaan niin, että eroavuudet aviopareja koskevaan sääntelyyn ovat mahdollisimman vähäiset. Rekisteröidyille pareille on myös lisätty oikeus valita toimivaltainen tuomioistuin ja sovellettava laki. Niin ikään asetusehdotuksia on muutoinkin muutettu sen huomioon ottamiseksi, että oikeuden epäämistilanteilta vältytään. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että neuvottelutavoitteet on myös tältä osin saavutettu.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Lakivaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 26.11.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kari Tolvanen kok
varapuheenjohtaja Eva Biaudet r
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Emma Kari vihr
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Suna Kymäläinen sd
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Sanna Marin sd
jäsen Sari Multala kok
jäsen Antti Rantakangas kesk
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
varajäsen Veera Ruoho ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila